

V Česku odstartovala klinická studie k odhalení rakoviny slinivky

9.10.2024 - Markéta Pudilová | Univerzita Pardubice

Na reálných pacientech se testuje objev týmu prof. Holčapka z Univerzity Pardubice.

V Česku odstartovala klinická studie, která zkoumá, zda je možné najít nádor slinivky břišní včas. Řeší citlivost testu, který by měl z krve pacienta odhalit případné přednádorové změny. Pokud se účinnost tzv. lipidomického testu prokáže, půjde o zásadní průlom. Test by se pak totiž mohl stát nástrojem pro screening nádorových onemocnění slinivky břišní.

Na studii spolupracuje společnost Lipidica s gastroenterology a onkology. Analýzy vzorků v klinické studii bude provádět firma Lipidica, která je společností Univerzity Pardubice a FONS JK Group, a v níž má univerzita majetkový podíl. Klíčovými partnery studie jsou Fakultní nemocnice Olomouc a Masarykův onkologický ústav. Do studie by se mělo celkem zapojit 15 center po celé republice.

Metodiku, která umožňuje diagnostikovat nemoc už v raném stádiu vyvinul tým analytického chemika a špičkového vědce Michala Holčapka z Fakulty chemicko-technologické UPCE, který je držitelem prestižního evropského ERC Advanced grantu. Dokázal to analýzou lipidů a následnou vícerozměrnou statistickou analýzou z běžného vzorku krve. **„Lipidomický test je neinvazivní a mohl by pomoci k zavedení screeningového programu. Ten by diagnostiku karcinomu slinivky břišní posunul směrem k včasnějšímu stadiu, kdy je větší šance úspěšné léčby a prodloužení života pacientů,“** říká analytický chemik prof. Michal Holčapek z Fakulty chemicko-technologické Univerzity Pardubice, který je světově uznávaným expertem právě v oblasti lipidů.

Metodu publikoval špičkový světový časopis Nature Communication a Univerzita Pardubice na ni drží dva patenty.

Podle expertů z České gastroenterologické společnosti (ČGS) ročně onemocní rakovinou slinivky břišní (pankreatu) přibližně 2 400 lidí, téměř 2 200 jí za stejné období podlehnou a odborníci předpokládají, že v roce 2030 bude tato nemoc druhou nejčastější příčinou úmrtí na nádorová onemocnění. *„Rakovina slinivky břišní patří mezi nejagresivnější nádory vůbec – do poslední chvíle je bez příznaků, přestože se vyvíjí více než 10 let. Když začnou potíže, je už na léčbu obvykle pozdě. Jedinou nadějí na vyléčení je operace, ke které však dospěje jen asi 20 % nemocných. Zbytek pacientů se bohužel nachází ve stádiích, kdy se jim snažíme prodloužit život v co nejlepší kvalitě,“* říká prof. MUDr. Ondřej Urban, Ph.D., přednosta II. interní kliniky gastroenterologické a geriatrické Fakultní nemocnice Olomouc. Zatímco u pacientů s pokročilým stadiem rakoviny slinivky se průměrná doba dožití pohybuje kolem 1,5 roku, včasné odhalení mohou žít až šestkrát déle. *„Víme, že u těch, kteří nádor slinivky břišní mají, se liší množství a složení lipidů. Právě probíhající studie ukáže, zda bude test schopen z krve odhalit změny v lipidech u rizikových jedinců, kteří se cítí být zdraví, a přesto se už v jejich těle něco děje,“* vysvětluje prof. Urban.

Pokud se účinnost testu prokáže, půjde podle primáře Gastroenterologického oddělení Masarykova onkologického ústavu doc. MUDr. Jana Trny, Ph.D., o naprostý přelom v léčbě rakoviny slinivky břišní. *„V současné době nemáme moc možností, jak vyhledat lidi, kterým hrozí, že nemoc dostanou. A vzhledem k finanční, kapacitní a medicínské náročnosti nemůžeme provádět specializované preventivní vyšetření všem. S odběrem krve je to ale jinak. Desetiletí toužíme po tom, abychom byli schopni najít nemoc včas – zrovna u této nemoci je to naprosto klíčové,“* říká prim. Trna. Přednádorové změny nebo rakovinu v rané fázi nyní pomáhá odhalit program včasného zachytu

karcinomu pankreatu. V jeho rámci gastroenterologové úzce spolupracují s klinickými genetiky a s radiology, kteří provádějí další specializovaná vyšetření, např. magnetickou rezonanci.

Screeningový program je v současnosti určen pouze lidem, jejichž celoživotní riziko tohoto druhu rakoviny je vyšší než 5 %. „V nově zřizovaných centrech vysoce specializované péče pro digestivní endoskopii, kam patří i naše pracoviště, podstupují rizikové osoby pravidelné vyšetření slinivky břišní magnetickou rezonancí a endoskopickou ultrasonografií,“ říká doc. MUDr. Ilja Tachecí, Ph.D., předseda ČGS a přednosta II. interní gastroenterologické kliniky LF UK a FN Hradec Králové. Mezi rizikové jedince patří ti, kteří mají dědičnou formu chronického zánětu slinivky břišní nebo mají dva a více přímých příbuzných s rakovinou pankreatu. Ohroženi jsou také nositelé určitých genetických mutací – například mutace v genu BRCA1 a BRCA2, které jsou zároveň původcem nádorů prsů a vaječníků.

„Rizikové osoby k nám chodí na kontroly pravidelně jednou ročně. V rámci této studie jim navíc odebereme, s jejich informovaným souhlasem, krev, již pak ve formě plazmy posíláme do laboratoře Lipidica,“ dodává prof. Urban. Studie tak zkoumá krev od rizikových jedinců, kteří jsou zatím zdraví, i od těch, kteří už nádor mají, ale malý – operabilní. *„Dosavadní diagnostické metody jsou sice velmi účinné, ale zároveň nákladné a pro pacienta nepříjemné, test na základě běžného odběru krve bude pro klinickou praxi velkým přínosem. Náš lipidomický test LDPC je založen na patentově chráněné metodice vyvinuté na Univerzitě Pardubice a kombinuje poznatky analytické chemie, biostatistiky a dalších vědních oborů,“* dodává Ing. Karolína Kašparová, ředitelka firmy Lipidica, která je také akreditovanou zdravotnickou laboratoří.

Společnost Lipidica, a.s. jako společný projekt Univerzity Pardubice a společnosti FONS JK Group a.s. získala za tento počín Cenu Neuron za mimořádné propojení vědy a byznysu.

Studie odstartovala letos a měla by skončit v roce 2027, projde jí více než 400 účastníků. Pokud se specifická a citlivost testu potvrdí, potrvá podle odborníků ještě nějaký čas, než se test stane součástí standardní péče. A než bude jasné, zda jej proplatí zdravotní pojišťovny, nebo si jej lidé budou hradit sami. Už nyní však výrobce deklaruje, že by cena neměla přesáhnout nízké tisíce korun.

<https://www.upce.cz/cesku-odstartovala-klinicka-studie-k-odhaleni-rakoviny-slinivky>